

Gledišta / Viewpoints

Dvije zanimljive recenzije

Poglaviti razlog mojemu pisanju jest prije svega odgovor gospodinu Anti Periši na njegov prikaz Zimmermannove knjige *Jaspersov egzistencijalizam*, što je objavljen u časopisu *Prolegomena* (god. 3, br. 2, 2004, str. 213–216), i to prije svega što je gospodin Periša zbilja sebi dao truda da pročita cijelu knjigu. Premda doista ne znam – i zbog toga se unaprijed ispričavam – tko je gospodin Periša (njegov e-mail ništa mi ne znači), nadam se da njegov trud neće ostati *filozofijski* uzaludan. Smatram da njegov prikaz spomenute knjige zaslužuje *tri* tematska osvrt.

1. *Tehnički*: Gospodin Periša potpuno je u pravu kada ustvrđuje ne samo različitu godinu izdanja na naslovnici i u katalogizaciji, “gomile jezičnih, stvarnih i osobito prepisivačkih (nastalih očito pri unosu teksta) pogrešaka u tekstu što slijedi” (str. 213). Gospodin Periša također s pravom i s opravdanom sablazni ustvrđuje: “Gotovo je nevjerojatno da pri HAZU i KBF-u može izići knjiga s toliko puno jezičnih nespretnosti od tzv. ‘tippfehlera’, preko srbizama pa do jako loših jezičnih konstrukcija” (str. 215). Na to, kao suurednik, *odgovorno* odgovaram sljedeće: KBF u apsolutnom smislu nema nikakve veze s tim. KBF je sa svoje strane doista učinio sve, od poticaja do realizacije, od objavljivanja spomenute Zimmermannove knjige pa sve do organiziranja simpozija o *Životu i djelu Stjepana Zimmermanna*, od inicijative do rješavanja svih administrativnih poslova pri nadležnim ministarstvima. Također odgovorno tvrdim da u svojoj osobnoj arhivi posjedujem ispravke svih, nažalost i svakom čitatelju poznatih “tippfehlera”, no da oni uopće – kao što je očito – nisu bili uneseni u konačnu verziju. Dakle, to opet odgovorno tvrdim, za taj segment posla izričitu odgovornost snosi tehnička služba HAZU, a i meni poznata imena. I sâm sam odmah prosvjedovao, no Akademija – očito – već odavno nije više zajednica istraživača, kako su to htjeli W. v. Humboldt i naš J. J. Strossmayer, već zajednica umornih zaslužnika. Neka gospodin Periša, molim, pokuša sebi predočiti takovrsnu situaciju! Neka sebi pokuša, na primjer, predočiti nepodnošljivu činjenicu da u HAZU kao člana nema niti jednog (hrvatskog) filozofa!

2. *Filozofijski*: Drago mi je da je gospodin Periša “dobro” odmjerio dosege Zimmermannove kritike Jaspersa, naime Zimmermannovo neprestano

vođenje monologa u stvarima koje bi u najmanju ruku zahtijevale ono što se u svijetu zove “tolerancija”, a kod katolika “snošljivost”. Kada kažem “dobro”, tada to znači da je gospodin Periša spoznao ne samo to da “Zimmermann, nažalost, ne uviđa sve dobre strane Jaspersovog govora o transcendentnom” (str. 215), već jednako tako – po gospodinu Periši – Zimmermann propušta uvidjeti “mnoge prednosti koje glede tih pitanja proizlaze iz Jaspersove filozofije, a koje je mogao izuzetno prikladno upotrijebiti u apologetsku svrhu” (str. 214). Potpuno se slažem s gospodinom Perišom u ovoj tvrdnji, međutim, kada bih se ponašao kao psiholog ili psihijatar, rado bih upitao gospodina Perišu, zbog čega mu se u prethodnoj rečenici učinila “posve razumljiva tolika težnja za opravdanjem kršćanstva i kršćanskih istina u ovoj knjizi” (str. 214). Kako bi se razumio razlog mojega prigovora, moram mogućega čitatelja, a i gospodina Perišu, uputiti na sljedeće: *Zimmermann*, premda često rabi izraz kršćanstvo, nikada ne misli na kršćanstvo kao takvo, nego na *katoličanstvo*. Upravo zbog toga Jaspers je za njega *agnostik*, kako uviđa i sam gospodin Periša (isp. npr. str. 215). Apologetika – a tu mi je gospodin Periša ostao prema samome sebi nedorečen –, koja se danas predaje kao fundamentalna teologija, nikada nije imala mjesta u filozofiji, nego je vazda tražila filozofijsko fundamentiranje ili učiniti filozofiju svojom sluškinjom.

– Jadan je Bog koji potrebuje apologiju, fundamentalku ili Tomine dokaze o Bogu! Tomu je davno presudio Pascal.

No ono što je najzačudnije u prikazu gospodina Periše jest to što on pozivajući se na Zimmermanna (sic!) kaže: “Zimmermann Jaspersu neprestano i oštro predbacuje da znanje reducira na područje objektivnoga. Točno je da Jaspers – slično kao i Kant (kojega Zimmermann također neprestano zbog toga napada) – znanje svodi samo na područje predmetnog bitka...” (str. 215). Ovoj se tvrdnji gospodina Periše doista ne mogu načuditi. Svaki novak u filozofiji znade da cjelokupna skolastičko-neoskolastička teorija spoznaje ne smije prijeći prag objektivne spoznaje, tj. da izričito mora ostati u njezinim okvirima, a tek onda – na drugom katu (Toma) – počinje vjera. To se u standardnoj literaturi o Tomi zove “Zwei Stockwerke-Theorie”. Kako onda gospodin Periša može prigovoriti Zimmermannu da u spoznajnoj teoriji (kojom se cijeloga života bavio i gotovo samo o njoj pisao) nije “objektivist”? (Molim neka gospodin Periša pogleda najnovije, ne moje, nego npr. studije Darija Škarice, o spoznajnoj teoriji Stjepana Zimmermanna!)

Katastrofa je još već kada gospodin Periša i za Kanta i za Jaspersa kaže da je “točno” da se kod njih “znanje svodi samo na područje predmetnog bitka”. Jer ako bi tomu bilo tako – a ovdje uopće ne namjeravam podučavati gospodina Perišu –, kako onda sam gospodin Periša može za Zimmermanna kazati da on (Zimmermann), “nažalost, ne uviđa sve dobre strane Jaspersovog načina govora o transcendentnom”? Gdje je kod Jaspersa govor o transcendentnom ako je po gospodinu Periši “točno” “da Jaspers – slično kao i

Kant (kojega Zimmermann također neprestano zbog toga napada) – znanje svodi samo na područje predmetnog bitka...”? Gdje je kod Kanta onda ono opće mjesto koje se u povijesti filozofije zove “kopernikanski obrat”? Gdje je uopće “subjekt” ukoliko je jedino “predmetni bitak”? O transcendenciji da i ne govorimo!

Ova mi priča gospodina Periša nalikuje onomu što je sam Zimmermann u slučaju Hijacinta Boškovića nazvao “nedoličnim ispadima u filozofiji”. – Dakle, trebalo bi ipak nešto i pročitati.

3. *Jezično*: Gospodin Periša tvrdi da “knjiga, a pogotovo uvodni i završni komentari obiluju jezičnim nedostacima, lošim terminima, jezičnim ‘srbizmima’ i nevjerojatnim mnoštvom tiskarskih pogrešaka” (str. 215, isp. također str. 213). Onkraj ove zadnje primjedbe, na koju sam se već osvrnuo, načelno moram ponoviti: gospodin Periša nije pobrojao grecizme, latinizme, germanizme itd.

Otkud mu tzv. “srbizmi”?

On ih je našao pozivajući se cijelo vrijeme na Vladimira Brodnjaka i njegov *Razlikovni rječnik srpskog i hrvatskog jezika*. O Brodnjakovom *Rječniku* ni riječ, već samo to da su Brodnjaku prilikom sastavljanja tog *Rječnika* najveću teškoću “pričinjali turcizmi” (isp. nav. dj., str. XII, izd. 1993.). Valjda mu je glede srpskoga sve bilo jasno. Ali mu jednako kao ni gospodinu Periši nije bilo jasno da npr. “isp.” pišu svi veliki hrvatski jezikoznanci i filozofi, da “zaostavština” ide vazda prije zaostale ostavštine itd. Najsmješnije je kada se gospodin Periša, koji se čak usuđuje govoriti o Jaspersu i Zimmermannu, u znanstvenim stvarima poziva opet na Brodnjaka. Kaže: umjesto “metodski” treba kazati “metodičan”. Samo ću ovaj put poučiti gospodina Perišu: Je li ikada čuo (onkraj Brodnjaka) da su stari hrvatski filozofi govorili hermeneutski, matematski itd.? Je li gospodin Periša ikada išta pročitao od starih, prijevukovskih (hrvatskih) filozofa? Da jest, onda mu se sam Zimmermannov jezik ne bi učinio toliko zastarjelim (isp. str. 216). Ovako ostaje obostrana žalost. Na mojoj strani zbog nemogućnosti popravke evidentnih pogreški i nemogućnosti “srpsko-filozofijske” poduke gospodina Periše, na strani gospodina Periše zbog nemogućnosti njegovog učenja ili – kako bi to rekao Jaspers – “usvajanja” (*Aneignung*).

* * *

Drugi je razlog ovoga pisanja prikaz Porfirijeva djela *Plotinov život* koji je vrlo iscrpno sastavio gospodin Pavel Gregorić (*Prolegomena*, god. 4, br. 1, 2005, str. 107–113). U ovom ću slučaju biti posve kratak. Kao urednik niza “Phos” mogu *odgovorno* kazati da nije došlo ni do kakve prevare Ministarstva iz sljedećeg razloga:

1. Kolega Franci Zore bio je od mene zamoljen da – kada je prijevod bio gotov – bude recenzent za Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, što je i učinio. Tek nakon odobrenja financijske potpore od strane Ministar-

stva, odlučio sam zamoliti ga da napiše kritičke primjedbe i Pogovor, što je nakladnik platio iz vlastitih sredstava, a što se lako može provjeriti i u Ministarstvu. Dakle, nisu mi uopće jasni oni, po meni nedolični napadi na gospodina Zorea koji je po njemu opljačkao platiše poreza u Hrvatskoj. To doista nema po mojemu sudu nikakvu znanstvenu, već izričitu političku konotaciju. Ne dolikuje jednom znanstveniku ophoditi se tako prema kolegi koji mu s obzirom na svoj dosadašnji znanstveni rad – jedino može biti uzorom, a još je manje dolično to što Ja to moram govoriti!

2. Za kritičke primjedbe i Pogovor odgovara isključivo kolega Franci Zore koji će se vjerojatno uskoro očitovati o tomu.

3. Gospodinu Gregoriću vrlo je začudno ono što sam kao urednik niza “Phos” napisao na lijevoj klapni svake knjige spomenutoga niza objašnjavajući smisao niza “Phos”, poglavito zbog toga što mu se čini kako su kontinentalni filozofi vazda bili nepravedni prema “zdravom razumu”. U tomu se potpuno se slažem s gospodinom Gregorićem. Međutim, ovdje ću podsjetiti gospodina Gregorića na katastrofalne posljedice koje je Vukova zdravorazumska jezična reforma ostavila na filozofiju kako u Hrvatskoj tako i u samoj Srbiji. Zbog toga Vuku već tada Lukijan Mušicki oštro spočitava: “Ali gospodine Vuče, šta ćemo s umozritelnim mislima, za njih u Vašemu Rečniku mesta neima”? Shvatimo li “umozritelne misli” kao najopćenitije filozofijske kategorije, tada će biti jasno zbog čega filozofija ne može biti podvrgnuta jezičnom teroru zdravoga razuma: i ona bi sama u tom slučaju, kako su to već formulirali srpski kritičari Vuka, postala “govedarska”. Upravo zbog toga smatram da bi gospodin Gregorić trebao odustati od zdravorazumske prosudbe filozofijskih uvida, inače će svaki razgovor o njima izgubiti svaki smisao.

Željko Pavić

Leksikografski zavod Miroslav Krleža
Frankopanska 26, HR-10000 Zagreb
zeljko_pavic@yahoo.com